

3. North, D.C. (1994). Institutional change: A framework of analysis, *Economic History*, Pp. 1-23.

Поточилова І.С.

*асистент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Федоров А.С.

*здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах глобалізації економіки та посилення конкурентної боротьби особливої актуальності набуває проблема ефективного управління інноваційним розвитком підприємств. Інноваційна діяльність є визначальним фактором забезпечення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і економіки країни в цілому [1].

Вітчизняні підприємства стикаються з необхідністю постійного оновлення технологій, продуктів та методів управління для забезпечення стабільного функціонування в динамічному бізнес-середовищі. Актуальним питанням є систематизація теоретичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління інноваційним розвитком підприємств у сучасних економічних умовах.

Управління інноваційним розвитком підприємства – це система управлінських дій, спрямованих на забезпечення результативного здійснення інноваційної діяльності та розвитку інноваційного потенціалу з метою формування інноваційної моделі розвитку підприємства [2]. Наголошується на системності процесу управління, що передбачає взаємопов'язану реалізацію функцій планування, організацій мотивації та контролю інноваційної діяльності.

Розвиваючи цю думку, можна стверджувати, що ефективне управління інноваційним розвитком ґрунтується на інтеграції стратегічного, тактичного та оперативного рівнів управління, а також зумовлює необхідність формування відповідного організаційно-економічного механізму [3]. Виділяють три ключові компоненти такого механізму: організаційну складову (організаційна структура, розподіл повноважень, координація); економічну складову (фінансове забезпечення, стимулятор, інвестиції); інформаційно-аналітичну складову (моніторинг, оцінка, прогнозування).

Важливою складовою управління інноваційним розвитком є формування ефективної інноваційної стратегії. Інноваційна стратегія визначає напрями, характер оновлення та інноваційні цілі підприємства відповідно до умов зовнішнього середовища та внутрішнього потенціалу [4]. Виділяються такі типи інноваційних стратегій: наступальна (агресивна) – характеризується високим рівнем ризику та прибутковості; захисна – спрямована на утримання конкурентних позицій підприємства на існуючих ринках; імітаційна – передбачає копіювання інновацій лідерів ринку; залежна – характерна для підприємств, що виступають субпідрядниками у великих компаній; традиційна – орієнтовно на підвищення якості існуючих продуктів; опортуністична – пов'язана з пошуком вільної ринкової ніші.

Вибір конкретного типу інноваційної стратегії залежить від ресурсних можливостей підприємства, його інноваційного потенціалу, конкурентної позиції на ринку та загального рівня інноваційної активності галузі [4].

Важливим етапом управління інноваційним розвитком є оцінка інноваційного потенціалу підприємства. Інноваційний потенціал – це комплекс взаємопов'язаних ресурсів і

здатностей до їх реалізації, що визначають спроможність підприємства до інноваційного розвитку [1].

Пропонується оцінювати інноваційний потенціал за таким складовими: інтелектуальна (людський капітал, знання, досвід); інформаційна (інформаційні ресурси, бази даних); інтерфейсна (зв'язки з партнерами, постачальниками, споживачами); науково-дослідна (матеріально-технічна база для НДДКР); фінансова (фінансове забезпечення інноваційної діяльності). Доповнюючи цей підхід, науковці зазначають, що для ефективного управління інноваційним розвитком необхідно не лише оцінювати наявний інноваційний потенціал, але й визначати можливості його нарощування з урахуванням стратегічних цілей підприємства [5]. Для цього пропонується використовувати інтегральний показник інноваційного потенціалу, яких враховує як кількісні, так і якісні параметри інноваційної діяльності.

На основі досліджень вітчизняних науковців можна запропонувати комплексний організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства, який включає такі ключові елементи, як:

- системний моніторинг зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей підприємства;
- формування інноваційної стратегії, узгодженої із загальною стратегією розвитку;
- створення організаційної структури управління інноваційною діяльністю;
- розробка та реалізацій інноваційної програми та окремих інноваційних проектів;
- формування системи мотивації та стимулювання інноваційної активності персоналу;
- впровадження системи контролінгу інноваційної діяльності;
- оцінка ефективності та корегування інноваційної діяльності.

Ефективність цього механізму значною мірою залежить від системності підходу до його формування та узгодженості всіх елементів [3].

На основі аналізу наукових праць та практичного досвіду вітчизняних підприємств виділяють наступні ключові фактори успіху інноваційного розвитку:

- наявність чіткої інноваційної стратегії, що відповідає ринковим викликам;
- достатній рівень фінансового забезпечення інноваційної діяльності;
- формування інноваційної культури на підприємстві;
- ефективна система управління знаннями та технологічним трансфером;
- розвиток креативного потенціалу працівників;
- налагодження співпраці з науково-дослідними установами, університетами, технопарками;
- використання сучасних інформаційних технологій в інноваційних процесах.

Аналіз стану інноваційної діяльності вітчизняних підприємств дозволяє виявити низку проблем, що перешкоджають ефективному управлінню інноваційним розвитком. Серед них: недостатнє фінансування інноваційної діяльності; низький рівень інтеграції науки та виробництва; відсутність системного підходу до управління інноваційними процесами; недосконалість нормативно-правової бази інноваційної діяльності; нерозвиненість інноваційної інфраструктури; недостатня кваліфікація персоналу в сфері інноваційного менеджменту. Подолання цих проблем вимагає комплексного підходу, що передбачає взаємодію держави, бізнесу та наукових установ для створення сприятливого інноваційного середовища [5].

Перспективними напрямками вдосконалення управління інноваційним розвитком підприємства є впровадження сучасних моделей інноваційного менеджменту, розвиток венчурного фінансування, формування інноваційних кластерів та мереж, активізація міжнародного науково-технічного співробітництва та цифровізація інноваційних процесів.

Управління інноваційним розвитком підприємств є складним багатоаспектним процесом, що вимагає системного підходу та його стратегічного бачення, тому що

інноваційний розвиток є не лише умовою виживання підприємств в умовах конкуренції, але й потужним фактором економічного зростання та підвищення якості життя суспільства в цілому.

Список літератури

1. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : монографія. Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. 278 с.
2. Федулова Л. І. Інноваційна економіка : підручник. Київ : Либідь, 2020. 480 с.
3. Гринько Т. В. Формування системи управління інноваційним розвитком підприємств. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2019. Вип. 10 (1). С. 42-49.
4. Йохна М. А., Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. Хмельницький, 2019. 387 с.
5. Гаман М. В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід : монографія. Київ, 2020. 312 с.

Процевят О.С.

*м. н. с. відділу проблем реального сектору економіки регіонів,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України»,
м. Львів, Україна*

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Упродовж останніх десятиліть зовнішньоекономічна діяльність України зазнала суттєвих трансформацій, що стали результатом поєднання внутрішніх структурних змін із зовнішньополітичним курсом держави, орієнтованим на інтеграцію до європейського економічного простору. Насамперед варто підкреслити, що активізація співпраці України з Європейським Союзом значно посилилася після підписання Угоди про асоціацію [1] у 2014 році. Цей крок започаткував процес переорієнтації зовнішньоторговельних пріоритетів країни та сприяв глибшому залученню до системи європейських економічних зв'язків.

Унаслідок цього було ініційовано поступову адаптацію нормативно-правової бази у сфері торгівлі до європейських стандартів, що своєю чергою зумовило лібералізацію умов експорту та імпорту. Відповідно до цього українські підприємства отримали ширші можливості для виходу на ринки країн Європейського Союзу.

Водночас зростання конкуренції на цих ринках поставило перед українським бізнесом нові виклики, серед яких – необхідність модернізації виробництва, забезпечення відповідності продукції підвищеним якісним критеріям, а також дотримання принципів сталого розвитку.

Динаміка зовнішньої торгівлі упродовж останнього десятиліття наочно ілюструє вказані процеси. Так, у 2015 році обсяг експорту товарів з України до країн ЄС-28 становив 10,4 млрд дол. США, тоді як у 2024 році він досягнув 22,7 млрд дол., що свідчить про зростання більш ніж у 2,2 раза. При цьому варто зауважити, що у 2020 році спостерігалось незначне зниження експортних показників, зумовлене глобальною пандемією COVID-19. Однак уже впродовж 2021–2022 років відбулося суттєве пожвавлення торгівлі, зокрема у 2021 році обсяг експорту сягнув 23,8 млрд дол. США. Попри подальше зменшення обсягів експорту у 2023 році на тлі повномасштабної війни, у 2024 році зафіксовано стабілізацію на рівні попереднього року – 22,7 млрд дол. США (рис. 1).